

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

50%
ΕΚΠΤΩΣΗ ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ
& ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ
(σελ. 4)

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΙ «ΠΑΝΘΗΡΕΣ»

ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΟΥΡΣΚ
Η διάσφιση των προδοκιών
της Wehrmacht

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΡΑΧΩΒΑΣ

Ο Καραϊσκάκης
εξολοθρεύει τους Τούρκους
και σώζει την Επανάσταση (1826)

ΟΙ ΛΟΚΑΤΖΗΔΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ

Η δράση της Γ Μοίρας
Καταδρομών στην καταλυτική
σύγκρουση του Εμφυλίου

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΖΑΣ (312 π.Χ.)

Δημήτριος ο Πολιορκητής
εναντιον Προξενίου Α'

Η ΝΑΥΤΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΣΤΟΝ Α' ΠΠ (1916-18)

Η δράση των Ελλήνων αεροπόρων
στη Μακεδονία
και στο Ανατολικό Αιγαίο

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Γ' ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ (1328-1341)

Η ύστατη προσπάθεια
ανασύνταξης της
Βυζαντινής Αυτοκρατορίας

ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΝΤΙΡΦΙΛΑΝΤ - Ένα συγκλονιστικό επεισόδιο
στον πόλεμο της Βασιλείσσης Άννας (1704)

ΒΙΕΤΝΑΜ - Η «ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1963-67)
Κλημάωση και αδιέξοδα

ΑΠΟΒΑΣΗ ΣΤΗ ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡΗ - Οι Βρετανοί υποτάσσουν τους Γάλλους του Βισιά (1942)

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΖΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΑΡΟΥΦΑΛΗΣ

Ιστορικός - Αρχαιολόγος Μ.Α.

Δημήτριος ο Ποδιορκτηής εναντίον Πτολεμαίου Α' «Σωτήρος» (312 π.Χ.)

Ενώ ο Κάσσανδρος, ο γιος του Αντιπάτρου, προσπαθώντας να εδραιώσει τη θέση του στην Ελλάδα, είχε κυριεύσει την Αθήνα και είχε εκδιώξει τον Πολυπέροντα από τη Μακεδονία (317 π.Χ.), στην Ασία ο Αντίγονος ο «Μονόφθαλμος» είχε απαλλλαγεί από τον αφορισμένο στον μακεδονικό θρόνο Ευμένη και είχε κυριεύσει τη Βαβυλώνα, εκδιώκοντας τον Σέλευκο. Οντας πλέον κύριος μιας αχανούς χώρας, θεωρήθηκε σοβαρή απειλή για τους υπόλοιπους τέσσερις στρατηγούς: τον Πτολεμαίο, τον Σέλευκο, τον Λυσίμαχο και τον Κάσσανδρο. Το φθινόπωρο του 312 π.Χ., ο Δημήτριος, ο νεαρός γιος του Αντιγόνου, παρασύρθηκε από τον Πτολεμαίο και τον Σέλευκο σε μια μεγάλη μάχη κοντά στη Γάζα της Παλαιστίνης, όπου υπέστη βαριά ήττα. Η οδυνηρή έκβαση της μάχης υποχρέωσε τον Αντίγονο να αναδιπλωθεί στην Ασία και να επιστρέψει στον Σέλευκο τη Βαβυλώνα, καθώς και τις ανατολικές επαρχίες, ενώ οδήγησε στην ειρήνη του 311 π.Χ., η οποία πάντως δεν ήταν παρά μια σύντομη ανάπαυλα του πολέμου, του ιρίτου και ά σειρά των Διαδόχων, που έμελλε να συνεχιστεί με ολέθρια αποτελέσματα για την ακεραιότητα της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Ο Πτολεμαίος του Λάγου εικονίζει στα νομίσματά του τον εαυτό του, και όχι τον Μέγα Αλέξανδρο «θεοποιημένο», όπως έπραξαν άλλοι, παρότι φημολογείτο ότι στην Ασία, κατά την άλωση μιας πόλης των Οξυδρακίων, είχε σώσει τη ζωή του μεγάλου στρατηλάτη (εξού και η προσωνυμία «Σωτήρας»), δείχνοντας εύγλωττα ότι δεν πίστευε στο αδιαίρετο της αυτοκρατορίας. Τετράδραχμο του Πτολεμαίου (Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο).

ΜΑΚΕΔΟΝΑΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΙΚΟΥ
(πρώμος 3ος αιώνας π.Χ.)
Ο παρασημοφορημένος αυτός αξιωματικός φέρει κοντό «μυώδη» θώρακα ιππικού, λοφιοφόρο παραλλαγή της θωωτικής περικεφαλαίας με πλευρικά ανοίγματα για τη διευκόλυνση της ακοής και υψηλά δερμάτινα υποδήματα (καθόρνους) που επέτρεπαν καλύτερο κράτημα στα πλευρά του αλόγου. Τα επιθετικά του όπλα είναι το ξυστόν ή σάρισα του ιππικού (που δίδετε μεταλλική αιχμή σε κάθε απόληξη του στελέχους) και η κυρτή μάχαιρα, γνωστή ως κοπίδα (έρευνα-εικονογράφηση: Χρήστος Γιαννόπουλος).

Χρήστος Γιαννόπουλος

Ο ελληνοιστικός κόσμος έλαβε την τελική μορφή μέσα από σκληρούς αγώνες και πολεμικές αναμετρήσεις. Τρομακτικές εκρήξεις διέσπασαν την αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, δίνοντας τη θέση της σε μια σειρά βασιλείων, τα οποία ίδρυσαν ισχυροί άνδρες, οι λεγόμενοι Διάδοχοι. Στην παλαιότερη γενιά αυτών ανήκαν ο Αντίπατρος και ο Αντίγονος ο «Μονόφθαλμος», και στη νεώτερη ο Κρατερός, ο Λεωννάτος, ο Περδίκκας, ο Πτολεμαίος, ο Λυσίμαχος και ο Σέλευκος. Ορισμένοι από αυτούς ήταν προσωπικοί φίλοι του Αλεξάνδρου και είχαν λάβει μαζί του την ίδια παιδεία, ενώ είχαν και την ίδια πνευματική με αυτόν συγγένεια, καθώς τους χαρακτήριζε η διάθεση της άμιλλας για τιμή και δόξα, με πρότυπο τους ομηρικούς ήρωες και τον ίδιο τον Αλέξανδρο. Ο σίβος απόκτησης αυτής της δόξας δεν ήταν άλλος βέβαια από τον πόλεμο και την πολιτική, με απώτερο σκοπό την κατίσχυση με κάθε τρόπο του αντιπάλου.

Το παραπάνω γνώρισμα των Διαδόχων –αλλά και των Επιγόνων– υπήρξε η γενεσιουργός αιτία των γεγονότων, που συ-

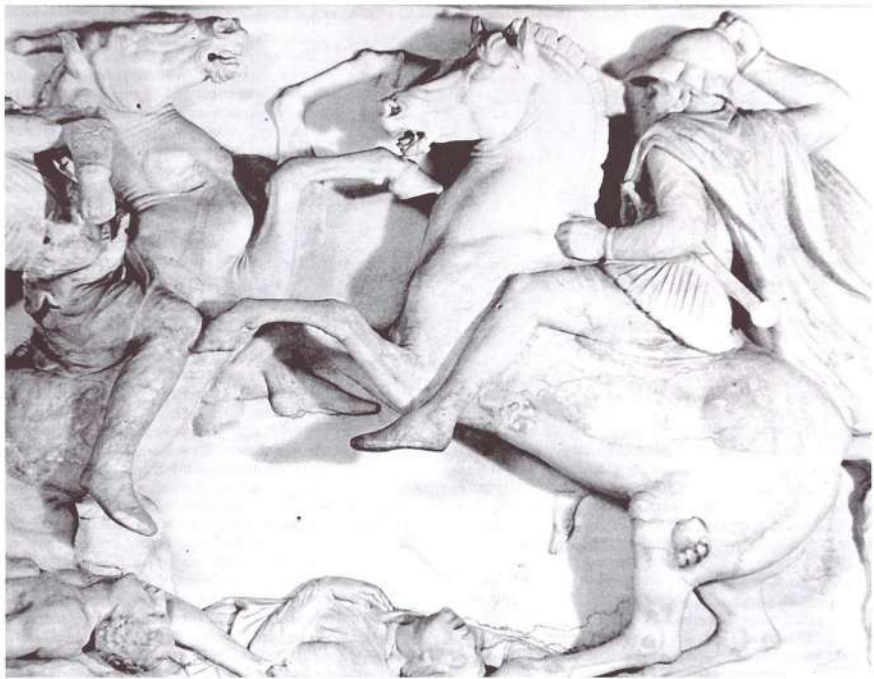

Ο Δημήτριος ο Πολιορκητής στη μάχη της Γάζας έσπευσε να αντιμετωπίσει τον αντιπάλου του Πτολεμαίο με νεανικό ενθουσιασμό, προσπαθώντας να μιμηθεί τον Μέγα Αλέξανδρο. Αν και είχε στη διάθεσή του το «υπερόπλο» της εποχής, τους πολεμικούς ελέφαντες, δεν απέφυγε την ταπεινωτική ήττα, που οδήγησε στην απώλεια του συνόλου σχεδόν του στρατού του. Λεπτομέρεια από τη λεγόμενη «Σαρκοφάγο του Μ. Αλεξάνδρου», όπου εικονίζεται έφιππος ο Δημήτριος (Αρχαιολογικό Μουσείο Κωνσταντινούπολης).

γκλώνισαν την αυτοκρατορία του θανόντος Μεγάλου Αλεξάνδρου για παραπάνω από μισό αιώνα. Ανεξαρτήτως από χαρακτηρισμούς –ανάμεσα σε ενωτικούς ή σε διασπαστικούς, δηλαδή σε όσους υποστήριζαν την ενότητα της αυτοκρατορίας και σε όσους αρκούσαν με την κυριαρχία ενός μόνο τμήματός της– ο Διάδοχος πάνω από όλα είχαν ένα κοινό μεταξύ τους χαρακτηριστικό: κανείς τους δεν μπορούσε με κανέναν τρόπο να αποδεχθεί τη «μονοκρατορική» εξουσία κάποιου άλλου. Η θαύτηρη αυτή αιτία πυροδότησε συνεχώς και επανειλημμένες συγκρούσεις, νίκες ή ήττες, και συνακόλουθα αυξανόμενη διψα για νέες εδαφικές κατακτήσεις εις βάρος των άλλων. Το 317 π.Χ., είχε διαμορφωθεί μια κατάσταση πολύ χαρακτηριστική για την εποχή των Διαδόχων. Κάθε «σατράπης» είχε το δικό του στράτευμα, υπερσέπτε ή ένθερμα την περιοχή που κυβερνούσε και επιδίωκε να επεκτείνει τα εδαφικά της όρια. Όλοι τους επιχειρούσαν ή ονειρεύτηκαν τους ίδιους στόχους και οι βλέψεις του καθενός εξαρτόταν από τον εκάστοτε συσχετισμό δυνάμεων, οδηγώντας πάντα στην ακόλουθη γεωπολιτική κατάσταση: ο ένας από τους Διαδόχους να βρίσκεται αντιμέτωπος με τους άλλους, οι οποίοι αντιδρούσαν στις μονοκρατορικές του αξιώσεις. Η τάση αυτή θα ολοκλήρωνε τον κύκλο της μετά τη μάχη της Ιψού (301 π.Χ.), όταν, με τον θάνατο του Αντιγόνου, το ζητούμενο της «ενότητας της αυτοκρατορίας» έδωσε τη θέση του στην ίδρυση και παγίωση των λεγόμενων ελληνοιστικών βασιλείων.

Η ΜΟΝΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ

Η μάχη στη Γάζα εντάσσεται στην τρίτη φάση αυτού του πρώτου κύκλου πολεμικών αναμετρήσεων των Διαδόχων, που έμεινε γνωστή ως ο Γ΄ Πόλεμος των Διαδόχων, κατά τον οποίο το διακύβευμα ήταν αν θα εξασφαλιζόταν η περιβόητη ενότητα της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου υπό το σκήπτρο ενός και μόνου Διαδόχου. Καθ' τις δύο πρώτες φάσεις, είχαν ηττηθεί και είχαν χάσει τη ζωή τους στα πεδία των μαχών σημαντικές προσωπικότητες (ο Κρατερός, ο Περδίκκας, ο Αντίπατρος, ο Ευμένης). Ο Αντίγονος, ο οποίος, σύμφωνα με όσα όριζε η συμφωνία του Τριπαράδεισου της βόρειας Συρίας (320 π.Χ.), είχε κερδίσει την ανώτατη διοίκηση του στρατού του Περδίκκα, δηλαδή των παλαιών στρατευμάτων της αυτοκρατορίας, φρόντισε γρήγορα να δείξει ότι τον ενδιέφερε μόνο η «προσωπική» του εξουσία. Καταρχήν, φρόντισε και πέτυχε να θέσει υπό τον άμεσο έλεγχό του τις σατραπείες της Ανατολής, εξοντώνοντας τον Πείθωνα, σατράπη της Μηδίας, και καθαιρώντας τον Πευκέστα, σατράπη της Περιοδος, τοποθετώντας μάλιστα στη θέση τους τον πιστό οπαδό του, Νικάνορα (έκτοτε, το όνομα του Πευκέστα δεν μνημονεύεται πλέον στις αρχαίες πηγές). Ο Αντίγονος, πάντως, δεν έθιξε τους σατράπες των ανατολικότερων επαρχιών (Βακτριανής, Καρμυνίας, Γεδρωσίας, Παραμισιάδων), διότι αυτοί είχαν δικές τους ένοπλες δυνάμεις και η απομάκρυνσή τους θα απαιτούσε μεγάλη έκταση στρατιωτική επέμβαση, την ίδια ώρα που ήταν αναγκαίο να στρέψει την προσοχή του δυτικά, στη Μακεδονία και την υπολοιπή Ελλάδα. Η «αρχηγική» συμπεριφορά του κορυφώθηκε, όταν απαίτησε από τον Σέλευκο, σατράπη της Βαθυλνίας, να του καταθέσει απολογισμό για τη διαχείριση των χρημάτων, τα οποία του είχαν εμπιστευτεί με τη συμφωνία του Τριπαράδεισου. Ο Σέλευκος, προσβεβλημένος από την ταπεινωτική απαίτηση του Αντιγόνου, κατέφυγε ανήσυχος στην Αίγυπτο, προσβλέποντας στην προστασία του Πτολεμαίου (καλοκαίρι του 316 π.Χ.).

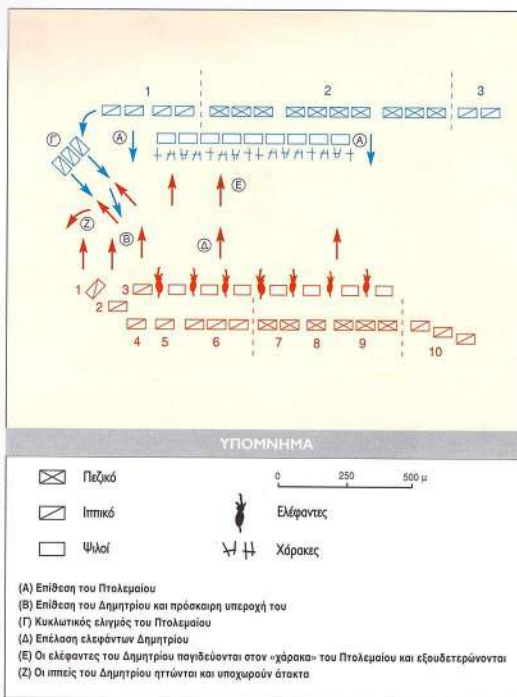

Ο Αντίγονος ο «Μονόφθαλμος» ήταν αποφασισμένος να διεκδικήσει την απόλυτη εξουσία της αυτοκρατορίας του θανάτος Μ. Αλεξάνδρου για τον εαυτό του και μόνο. Η μονοκρατορική πολιτική του ήταν αναπόφευκτα να τον φέρει αντιμέτωπο με τους υπόλοιπους τέσσερις, Πτολεμαίο, Σέλευκο, Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, που επιδίωκαν ακριβώς το αντίθετο, τη νομή της αυτοκρατορίας και τη δημιουργία ανεξάρτητων βασιλείων. Λεπτομέρεια από τη λεγόμενη «Σαρκοφάγο του Μ. Αλεξάνδρου», όπου πολλοί θεωρούν ότι εικονίζεται έφιππος ο Αντίγονος ο «Μονόφθαλμος» (Αρχαιολογικό Μουσείο Κωνσταντινούπολης).

Μετά τις επιτυχίες του αυτές, ο Αντίγονος είχε στη διάθεσή του μια μεγάλη ετοιμοπόλεμη στρατιά και τεράστια οικονομικά μέσα, που αντλούσε από την Ασία (σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Σελεύκου, οι δυνάμεις του Αντιγόνου έφθαναν τους 60.000 άνδρες και ο πλούτος του ξεπερνούσε τα 25.000 τάλαντα), ώστε πλέον ήταν φανερό, ιδίως μετά τις τελευταίες του ενέργειες, ότι επιθυμούσε για τον εαυτό του την ανώτατη εξουσία. Συνεπώς, ο Σέλευκος δεν πρέπει να δυσκολεύτηκε ιδιαίτερα να πείσει τον Πτολεμαίο για τον κίνδυνο, που συνιστούσε ο Αντίγονος, καθώς και ότι ο πόλεμος πλησίαζε. Προς επίρρωση των ισχυρισμών του Σελεύκου, αναφορικά με τις μίχες διαδόσεις του Αντιγόνου, ερχόταν και ο τρόπος που συμπεριφέρθηκε έναντι των πρώην συμμάχων του, Πείθωνα και Πευκίστα. Μετά τη νίκη του κατά του Ευμένους (316 π.Χ.), κυβερνούσε τις ανατολικές σατραπείες σαν να ήταν μέγας βασιλεύς. Ήταν πρόδηλο ότι επιθυμούσε διακαώς να γίνει ο μοναδικός άρχοντας της αυτοκρατορίας, στη θέση του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Την ίδια με τον Σέλευκο άποψη για την υπερδύναμη του Αντιγόνου είχαν σχηματίσει ο Λυσίμαχος και ο Κάσσανδρος. Ενώ ο Αντίγονος ήταν ο μόνος από τους στρατηγούς,

που επιδίωκε να γίνει—αυτός μόνος—κυρίαρχος σε όλη την αυτοκρατορία, οι υπόλοιποι τέσσερις αρκούτο στο να διασφαλίσουν τα εδάφη των σατραπειών τους. Αυτές οι δύο γεωπολιτικές αρχές δέσποσαν στον πόλεμο που ξέσπασε, ο οποίος, με διακοπές, διήρκεσε από το 315 έως το 301 π.Χ. και ήταν, άλλωστε, συνέχεια του προηγούμενου, σε ό,τι αφορά τις γενεσιουργές αιτίες. Οι τέσσερις στρατηγοί προχώρησαν σε συνεννοήσεις, οι οποίες προετοίμασαν μια στρατιωτική συμμαχία, ικανή να αντιμετωπίσει τη συνεχώς ογκούμενη δύναμη του Αντιγόνου, εξέλιξη που αφορούσε και έπληττε κάθε ένα μέλος αυτής της συμμαχίας ξεχωριστά.

Ο Αντίγονος είχε εισβάλει στην Ανω Συρία, εκτοπίζοντας τις εκεί φρουρές του Πτολεμαίου, όταν δέχθηκε το τηλεγράφημα των τεσσάρων: Σελεύκου, Πτολεμαίου, Κάσσανδρου και Λυσίμαχου. Το σκεπτικό του αιτήματος φαινόταν απόλυτα «δικαιολογημένο»: δεδομένου ότι όλοι τους είχαν συμμετάσχει στον πόλεμο κατά του Πολυπέρχοντα και του Ευμένους, δεν ήταν ορθό να δρύνει κέρδη μόνο ο Αντίγονος. Χρήματα και εδάφη θα έπρεπε να αναδιανεμηθούν άμεσα, έτσι ώστε ο Πτολεμαίος να προσαρτήσει τη Συρία και τη Φοινίκη, ο Σέλευκος τη Βαβυ-

λώνα, ο Λυσίμαχος την Ελλησποντιακή Φρυγία, ο αστράτης Ασάνδρος την Καππαδοκία και τη Λυκία, και ο Κάσανδρος να αναγνωριστεί ως «κυβερνήτης των ευρωπαϊκών εδαφών». Διαφορετικά, θα ξεσπούσε πόλεμος. Ο Αντίγονος αγνόησε το τελεσίγραφο και απάντησε πως ήταν έτοιμος για πόλεμο. Μετά την απάντηση του Αντίγονου, οι τέσσερις επισημοποίησαν τη συμμαχία τους εναντίον του.

Ο Γ΄ Πόλεμος των Διαδόχων έλαβε μεγάλες διαστάσεις, μια και είχαν φυτρώσει οι σπόροι για την έριδα και για τις μεταξύ τους μεγάλες πολεμικές αναμετρήσεις. Ήταν ένας ανελέητος πόλεμος διάρκειας 14 χρόνων, ο οποίος, επειδή οι αντιμαχόμενες παρατάξεις είχαν περίπου ίσες δυνάμεις, διεξήχθη με εναλλασσόμενες επιτυχίες της μιας και της άλλης πλευράς. Ο Αντίγονος, επιδεικνύοντας τις στρατηγικές και τις πολεμικές αρετές του, ξεκίνησε έναν μεγάλη κλίμακας πόλεμο, ευρισκόμενος πάντα ένα βήμα πριν από τους αντιπάλους του, υπαγορεύοντας καθολικά στον καθένα από αυτούς τις πολεμικές ενέργειες. Αλλά και οι αντίπαλοι του δεν ήταν αδύναμοι. Ο Πτολεμαίος, εκτός από πολύ ικανός και έμπειρος στρατηγός, διέθετε υπεροπλία στο ναυτικό, που μαζί με το φοινικικό, μπορούσε να ελέγχει όλη τη θαλάσσια περιοχή από την Αίγυπτο μέχρι το Αιγαίο και τον Ελλήσποντο. Κατέχοντας τις ακτές της Φοινίκης και της Παλαιστίνης, είχε κατορθώσει να ενισχύσει τη δράση του ναυτικού του, προχωρώντας σε συμμαχία με την Κύπρο, που του έδωσε σαφή πλεονεκτική θέση στο εμπόριο της Μεσογείου. Η ναυτική υπεροχή του Πτολεμαίου ήταν άλλωστε το άδυνο σημείο του Αντίγονου, ο οποίος γνώριζε πως έπρεπε οπωσδήποτε να τον αντιμετωπίσει, αν ήθελε να επικρατήσει. Ως κύριο α-

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΖΑΣ (312 π.Χ.)

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ				ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ & ΣΕΛΕΥΚΟΣ		
	ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΚΕΡΑΣ				ΔΕΞΙΟ ΚΕΡΑΣ	
	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Δύναμη	Ελέφαντες		ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ-ΣΕΛΕΥΚΟΣ	Δύναμη
	Ιτμικό				Ιτμικό	
1	3 ίλες Ταραντίνων	100				
2	3 ίλες πλαγιοφυλάκων	150				
3	3 ίλες προτάγματος	150	30	1	Ιππείς	3.000
4	Επίλεκτοι: Πείθων	200				
5	Εταίροι	800				
6	Παντοδοποί	1.500				
	KENTPO				KENTPO	
	Βαρύ πεζικό				Βαρύ πεζικό	
7	Μακεδόνες	2.000	13	2		
8	Λίκιοι & Πάμφουλοι	1.000			Φάλαγγες	18.000
9	Μισθοφόροι	8.000				
	ΔΕΞΙΟ ΚΕΡΑΣ				ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΚΕΡΑΣ	
	ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ				Ιτμικό	
	Ιτμικό			3		
10	Ιππείς	1.500			Ιππείς	1.000

ντιστάθμισμα, το στρατηγικό το σχέδιο αφορούσε την προσπάθεια να κρατά απασχολημένες τις δυνάμεις των αντιπάλων του στην Ελλάδα, ώστε να μη μπορούν να πάρουν μέρος στον πόλεμο στην Ασία, και το αντίστροφο, δηλαδή να κρατά απασχολημένες τις δυνάμεις των αντιπάλων του, που βρισκόταν στην Ασία, ώστε να μη μπορούν να εμπλακούν σε πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον του.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, ήταν αδήριτη ανάγκη να ναυπηγήσει στόλο. Για να το επιτύχει αυτό, έπρεπε να θέσει υπό τον έλεγχό του τα παράλια της Συροπαλαιστίνης. Σύντομα, κατόρθωσε να καταλάβει τις παράλιες πόλεις της Φοινίκης, εγκαθιστώντας τρία ναυπηγεία (στη Σιδώνα, την Τρίπολη και τη Βύβλο) και ένα στην Κιλικία, όπου χιλιάδες εργάτες άρχισαν να ναυπηγούν πλοία για τον νέο στόλο του. Στο ίδιο διάστημα επέλασε με τον στρατό του προς νότο και κυρίευσε τις οχυρές πόλεις Ιόππη και Γάζα, όπου τοποθέτησε ισχυρές φρουρές. Εξω από την Τύρο (314 π.Χ.), που αντιστεκόταν, τα συγκεντρωμένα στρατεύματα δέχθηκαν δια βοής διακήρυξη («δόγμα»), που είχε συντάξει ο Αντίγονος, και σύμφωνα με την οποία ο Κάσσανδρος κηρύσσεται εχθρός («έγραψε δόγμα καθ' ο τόν Κάσσανδρο εψηφισάτο πολέμιον είναι»). Διόδωρος Σικελιώτης ΙΘ, 61, 3) και, επίσης, οι ελληνικές πόλεις θα έπρεπε να είναι ελεύθερες και αυτόνομες («είναι δε και τους Ελληνας άπαντας ελευθέρους, αφρορητότος, αυτόνομους», ό.π.), ως προπαγανδιστική κίνηση να αποδυναμωθούν τα ερείσματα του Κασσάνδρου στην Ελλάδα, κάτι που έφερε πράγματι θετικά αποτελέσματα για τα συμφέροντα του Αντιγόνου. Στο ίδιο «δόγμα», ο Αντίγονος αναφερόταν ως «επιμελητής της βασιλείας», δηλαδή υπερασπιστής του μακεδονικού θρόνου και όχι διεκδικητής (!), με προφανή στόχο να δώσει νομιμότητα και επίφαση ανιδιότητας στον δικό του αγώνα, καθώς δεν εμποφθαλμίσους τάχα τη βασιλεία, και να εμφανιστεί ως «προδότες» όσους θα αντιτάσσονταν σε αυτό το έργο του. Εστειλε αμέσως στην Ελλάδα, και σε εκτέλεση του «δόγματος», στρατηγούς του για να απελευθερώσουν τις πόλεις από τις φρουρές του Κασσάνδρου. Προκειμένου να αντικρούσει την ενέργεια αυτή του Αντιγόνου, ο Πτολεμαίος προέβη σε όμοια κίνηση («έγραψε και αυτός τα παραλήθια», Διόδωρος ΙΘ, 62, 1-2), στέλνοντας στην Ελλάδα διακήρυξη περί της ελευθερίας των Ελλήνων, παρότι κάτι τέτοιο ήταν βέβαια μόνο στη δικαιοδοσία του βασιλιά και του «επιμελητή» (=Αντιγόνου) να το πράξει. Η υπόθεση της ελληνικής ελευθερίας έγινε ιδεολογικό προπαγανδιστικό όπλο στον ανταγωνισμό των φιλόδοξων Διαδόχων, όπως συνέβη αργότερα με τους Ρωμαίους. Από τις ενέργειες κυρίως του Αντιγόνου προήλθε το λεγόμενο «Κοινόν των Νησιωτών», που ένωσε τις πόλεις των Κυκλάδων (315/4 π.Χ.). Το κύριο θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων, οι οποίες ακολούθησαν, εκτυλίχθηκε κυρίως στην Ελλάδα και στη Συρία. Και το ερώτημα, που σύντομα θα ετίθετο, ήταν ποιος θα νικούσε στην καθημέρα από αυτές.

Ο Δημήτριος ο Πολιορκητής, παράσταση σε αργυρό νόμισμα (Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο).

Ο ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΕΙΣΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΗ ΣΥΡΙΑ

Το καλοκαίρι του 315 π.Χ., μετά από εξαντλητική πολιορκία 15 μηνών, η Τύρος παραδόθηκε τελικά στον Αντίγονο, ο οποίος δεν έχασε την ευκαιρία να υπερφανεστεί για το κατόρθωμά του, που θύμιζε αυτό του Μεγάλου Αλεξάνδρου, και με το οποίο ολοκλήρωνε την κατάληψη της Συροπαλαιστίνης. Ωστόσο, αν και στην κεντρική Ελλάδα κατόρθωσε προοδευτικά να ενισχύσει τις θέσεις του έναντι του Κασσάνδρου, η τακτική του Αντιγόνου στην Ασία αντιμετώπιζε σημαντικές δυσκολίες, λόγω των δραστηριοτήτων

του Πτολεμαίου στη νότια Συρία και του ναυτικού του Σελεύκου στο ανατολικό Αιγαίο. Το ενδιαφέρον του στράφηκε προς τη Μικρά Ασία, όπου ο στρατηγός και σύμμαχος του Πτολεμαίου, Ασάνδρος, είχε ενισχύσει εντυπωσιακά τις δυνάμεις του, σε σημείο που μόλις που αντιστεκόταν ακόμη οι άνδρες του Αντιγόνου. Τέλειωσε το 314 π.Χ., όταν ο Αντίγονος, αφήνοντας στη Συρία αρκετό στρατό υπό τις διαταγές του 22χρονο γιου του, Δημήτριο, έφυγε για τη Μικρά Ασία, για να ενισχύσει τον εκεί αγώνα. Αμέσως μετά, προσπάθησε να κρατήσει απασχολημένο τον Πτολεμαίο, υποκινηώντας επαναστάσεις στην Κυρήνη και στην Κύπρο (313 π.Χ.), τις οποίες, πάντως, ο Πτολεμαίος, μετά από ταχύτατη επέμβαση, κατέπνιξε με οκλήρο τρόπο. Μάλιστα, εκμεταλλευόμενος την προεχρή του στην Κύπρο, επιχειρήσει έναν αντιπερισπασμό κατά των παραλίων της Κιλικίας και της βόρειας Συρίας και επιτέθηκε, καταλαμβάνοντας τις πόλεις Ποσειδίο στη Συρία (βόρεια του ποταμού Ορόντη) και Μάλο στη Κιλικία, παίρνοντας μαζί του πολλούς αιχμαλώτους, που τους πούλησε για δούλους. Ο Δημήτριος, που, κατόπιν εντολής του πατέρα του, έσπευσε με το ιππικό του να βοηθήσει τις περιοχές αυτές, έφθασε πολύ αργά και έτσι επέστρεψε στην Κοίλη Συρία, καθώς φοδύλ εν ειοβολή του Πτολεμαίου. Είχε, ωστόσο, καταπονήσει πολύ τον στρατό του, με αποτέλεσμα να απολείσει πολλά άλογα.

Ο Πτολεμαίος, που έως τότε είχε δείξει να αρκείται στις επιτυχίες του στην Κυρήνη και την Κύπρο, επιδεικνύοντας παράδοση αδράνεια στην κατάληψη της Συροπαλαιστίνης από τις δυνάμεις του Αντιγόνου –ίσως γιατί υπολόγιζε τις δυνάμεις που θα σπαταλούσε, και ίσως γιατί έκρινε ότι έπρεπε να περιμένει έως ότου του επιτεθεί ο εχθρός στην Αίγυπτο, όπου διέθετε πολλά μέσα, για να τον εξουδετερώσει– σύντομα θα άλλαζε στάση. Η δύναμη του Αντιγόνου στη Μικρά Ασία, στην Ελλάδα και στη θάλασσα είχε καταστεί πλέον υπερβολική και επικίνδυνη για τα συμφέροντά όχι μόνο του Πτολεμαίου, ώστε να προβάλλει όλο και περισσότερο ως αναπόφευκτη μια επέμβαση στη Συρία και τη Φοινίκη. Επιπλέον, ο Σέλευκος, που όλο αυτό το διάστημα διέμενε στην αυλή του Πτολεμαίου, τον συμ-

βούλευε πως έπρεπε να επέμβει, ώστε να «τελεώνει» με τον Δημήτριο, να επανακτήσει τη Συρία και έτσι να απειλήσει σοβαρά τον Αντίγονο στη Μικρά Ασία. Στα τέλη της άνοιξης του 312 π.Χ., ο Πτολεμαίος, πεπεισμένος για την επέμβαση και έχοντας ολοκληρώσει τις πολεμικές προπαρασκευές του, ξεκίνησε, μαζί με τον Σέλευκο, με ισχυρό στρατό από την Αλεξάνδρεια. Πέρασε στο Πηλούσιο και, διασχίζοντας την έρημο, εισέβαλε στην Κοίλη Συρία, με προορισμό τη Γάζα.

Εκεί, στην πεδιάδα που απλώνεται 15 χλμ. νοτιώς της Γάζας, τους περίμενε ο Δημήτριος, έχοντας στη διάθεσή του λιγότερες δυνάμεις, αλλά έτοιμος και αποφασισμένος να τους σταματήσει. Εδώ και καιρό επιζητούσε ο Δημήτριος την ευκαιρία να αναμετρηθεί με τον Πτολεμαίο, για αυτό άλλωστε και τον περίμενε στη νότια Συρία. Οι εμπειρότεροι από τους στρατηγούς του, όμως, τον απέτρεψαν από το να λάβει μια πρωτοβουλία και να επιτεθεί εναντίον ενός τόσο ισχυρού στρατού και τόσο εμπειροπλούτου αντιπάλου. Τον συμβούλευσαν να τηρήσει αμυντική στάση και να μη διακινδυνεύσει τη σύγκρουση. Ο Δημήτριος, όμως, λόγω και χαρακτήρα, αλλά και του νεαρού της ηλικίας του, επιθυμούσε διακαώς την επίθεση –χωρίς τη βοήθεια του πατέρα του. Συγκέντρωσε, λοιπόν, τους στρατιώτες του και τους μίλησε, γεμάτος θάρρος για τις προσδοκίες του από την επικείμενη αναμέτρηση. Το μόνο που ήθελε για τον εαυτό του ήταν η δόξα. Τα λάφυρα τα άφηνε σε εκείνους. Ενθουσιώδεις αλαλαγμοί απλώθηκαν σε όλο τον στρατό του Δημήτρίου, που ήταν πλέον ασυγκράτητος, καθώς έβλεπε στο πρόσωπό του έναν νέο Μέγα Αλέξανδρο. Επικεφαλής μιας τέτοιας στρατιάς κατέβηκε ο Δημήτριος στο πεδίο της μάχης, για να συγκρουστεί με τον Πτολεμαίο. Ήταν Ιούνιος του 312 π.Χ. (τέλη του 4ου έτους της 116ης Ολυμπιάδας).

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΖΑΣ

Δυνάμεις και παράταξη των αντιπάλων

Ο Δημήτριος είχε στη μάχη της Γάζας 11.000 βαριά οπλισμένους πεζούς και 4.400 ιππείς, αλλά διέθετε ακόμη 43 πολεμικούς ελέφαντες, γεγονός που του έδινε ένα ενονο συναίσθημα υπεροχής. Από την άλλη, ο Πτολεμαίος δεν είχε ελέφαντες, αλλά υπερτερούσε αριθμητικά του αντιπάλου του. Διέθετε 22.000 στρατό, αποτελούμενο από Μακεδόνες και μισθοφόρους, εκ των οποίων οι 18.000 ήταν βαριά οπλισμένοι πεζοί και οι 4.000 ιππείς. Επίσης, είχε πλήθος Αιγυπτίων ψιλών και άλλων βοθητικών, καθώς και κα-

Προτομή του Λυσίμαχου. Ρωμαϊκό αντίγραφο ελληνιστικού έργου (Αρχαιολογικό Μουσείο Κωνσταντινούπολης).

ταπελτικές μηχανές. Παρών στη μάχη ήταν θέβαια και ο Σέλευκος.

Ο στρατός του Δημήτρίου

Ο Δημήτριος παρέταξε τον στρατό του με τέτοιο τρόπο, ώστε να πραγματοποιήσει κεραυνόβολο επίθεση κατά του κύριου όγκου του εχθρού και να τον διασπάσει. Εταξε τις κύριες δυνάμεις του, των οποίων ηγήθηκε ο ίδιος, στο αριστερό και όχι στο δεξιό κέρα, όπως συνήθιζόταν, προσδοκώντας να παραληφθεί τον αντίπαλό του. Σκοπός του ήταν να διασπάσει την παράταξη του αντιπάλου στρατού, κατά την προσφιλή τακτική του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Στο αριστερό, λοιπόν, παρατάχθηκε το βαρύ ιππικό, αποτελούμενο συνολικά από 2.900 άνδρες. Στο άκρο του αριστερού κέρατος και υπό τις διαταγές του Πείθωνα τέθηκαν 200 επίλεκτοι ιππείς, έχοντας γύρω τους 400 ακόμη βαριά οπλισμένους ιππείς: τρεις ίλες (συνολικά 150 ιππών) εμπρός τους ως προτάγμα, άλλες τόσες ίλες αριστερά και εμπρός ως πλαιγοφύλακες, ενώ έξω αριστερά του κέρατος τέθηκαν άλλες τρεις ίλες 100 συνολικά Ταραντινών. Με τους πλαιγοφύλακες και τους Ταραντινούς, ο Δημήτριος ήθελε να αποφύγει πιθανή κυκλική κίνηση του εχθρού, ενώ με τις ίλες προτάγματος ήθελε να επιτύχει διάτρηση του απέναντι μετώπου. Αμέσως, δεξιά των επίλεκτων ιππέων παρατάχθηκαν 800 εταίροι και, μετά από αυτούς, άλλοι 1.500 ιππείς («παντοδοπαί»).

Συνολικά, στο αριστερό κέρα παρατάχθηκαν 2.900 ιππείς. Μπροστά από όλο το μήκος του κέρατος και μέχρι τις ίλες του προτάγματος, τέθηκαν 30 ελέφαντες και ανάμεσά τους 1.500 ψιλοί (ακοντιστές, τοξότες και 500 Πέρρες σφενδονήτες).

Στο κέντρο παρατάχθηκε η φάλαγγα των 11.000 βαριά οπλισμένων πεζών, αποτελούμενη από 8.000 μισθοφόρους, 2.000 Μακεδόνες, 1.000 Παμφύλιους και Λύκιους, έχοντας ως προκάλυμμα τους υπόλοιπους 13 ελέφαντες και τα τάγματα ψιλών ανάμεσά τους.

Στο δεξιό κέρα παρατάχθηκαν μόνο 1.500 ιππείς, υπό τις διαταγές του Ανδρόνικου του Ολύνθιου, και με τις εντολές να κρατάει τις ίλες του σε λοξή διάταξη, να αποφύγει άμεση εμπλοκή, τρωάντας στάση επιφυλακής και παρακολουθώντας την εξέλιξη στην υπόλοιπη παράταξη.

Ο Δημήτριος ο Πολιορκητής στη μάχη της Γάζας ηττήθηκε κατά κράτος από τον Πτολεμαίο και τον Σέλευκο. Ωστόσο, δεν απογοητεύτηκε. Διδαγμένος από τα παθήματά του, συνήθε από τις αποτυχίες του και όρμησε σε νέους αγώνες, από όπου πολλές φορές εξήλθε τροπαιοφόρος. Χάλκινο αγαλμάτιο, που εικονίζει τον Δημήτριο, αντίγραφο ελληνιστικού έργου (Νεάπολη, Εθνικό Μουσείο).

Ο στρατός του Πτολεμαίου

Η κατά 7.000 άνδρες υπεροπλία του Πτολεμαίου του έδινε τη δυνατότητα να παραταχθεί, με βάθος 16 ζυγών και με ένα μέτωπο 400 μ. μεγαλύτερο του αντιπάλου του. Πιστεύοντας ότι ο Δημήτριος θα παράτασε τον στρατό με τον συνηθισμένο τρόπο, δηλαδή θα έκανε την επίθεσή του στο δεξιό του κέρα, ο Πτολεμαίος έταξε τον στρατό του αρχικά με ανάλογο τρόπο, τοποθετώντας την κύρια δύναμή του στο αριστερό του κέρα. Μόλις, όμως, ο Πτολεμαίος είδε την παράταξη του Δημητρίου, τροποποίησε τη δική του παράταξη, φέρνοντας την κύρια δύναμή του στο δεξιό κέρα. Τοποθέτησε στο σημείο αυτό 3.000 βαριά οπλισμένους ιππείς, υπό τις διαταγές του. Αμέσως μετά, στο κέντρο τοποθέτησε τη φάλαγγα των 18.000 βαριά οπλισμένων και στο αριστερό κέρα τους 1.000 ιππείς. Ως προκάλυμμα και προφύλαξη από την επέλαση των ελεφάντων του Δημητρίου, τοποθέτησε κατά μήκος του μεγαλύτερου μέρους του δεξιού κέρατος και μέχρι το ήμισυ της φάλαγγας τους περιφρούρους «χάρακες», ξύλινες σανίδες με σιδερένιες αιχμές, που, δεμένες μεταξύ τους με αλυσίδες (χάρακα ασειδημένον και δεδεμένον αλύσειον», Διόδωρος Ιθ, 83, 2), ήταν δυνατόν να μετακινούνται και να τοποθετούνται μπροστά στο πέρασμα των ελεφάντων, χωρίς μάλιστα να είναι ιδιαίτερως εμφανείς και διακριτές από τους ελεφαντηλάτες. Πίσω από τους «χάρακες» παρατάχθηκαν οι ψιλοί και οι διάφορες καταπελτικές μηχανές.

Α' Φάση: Ιππομαχία

Για άγνωστο λόγο, ο Δημήτριος έχασε την ευκαιρία να επιτεθεί, όταν ο στρατός του Πτολεμαίου βρισκόταν σε σχετική σύγχυση, πραγματοποιώντας αλλαγή του σχηματισμού της παράταξης. Όταν, πάντως, ο ελιγμός του Πτολεμαίου είχε ήδη ολοκληρωθεί, ο Δημήτριος διέταξε επίθεση των επιλεκτων ιππέων του και των ιλών των πληροφοφύλακων και του προτάγματος. Ήταν μια δύναμη 500 ιππέων, που εφόρμησε με ταχύτητα, κατορθώνοντας αρχικά να διαλύσει κάποιες μονάδες του εχθρού. Ωστόσο, η επιτυχία αυτή δεν είχε συνέχεια, καθώς ο Πτολεμαίος διέταξε κυκλωτικό ελιγμό των ιλών του στο άκρο του δεξιού κέρατος, οι οποίες, σε σχηματισμό «ορθίου» (δηλ. με μικρό μέτωπο και μεγάλο βάθος), έπεσαν πάνω στους ιππείς του Δημητρίου με ορμή και τους πλευροκόπησαν.

Μια άγρια μάχη ξέσπασε σε αυτό το σημείο, με πολλούς άνδρες και από τις δύο πλευρές να βρίσκονται πληγωμένοι στο χώμα και πλήθος όπλων να έχουν τοσκαιστεί από τη σφοδρότητα της σύγκρουσης. Παρόλα αυτά, το ιππικό του Δημητρίου άντεξε και δεν έσπασε. Οι «όρ-

θιες ίλες» του Πτολεμαίου συγκεντρώθηκαν πάλι, ανασυντάχθηκαν και όρμησαν εκ νέου με τα ξίφη αυτή τη φορά. Οι αντίπαλοι στρατηγικοί και ίλαρχοι ενθάρρυναν εκατέρωθεν τους μαχητές να επιδείξουν θάρρος και παληκαρία και να μη λυγίσουν. Κανένας δεν υποχωρούσε, αλλά όλοι συνέχισαν για ώρα να μάχονται λυσσάλα και πεισματικά. Την ίδια ώρα, οι φάλαγγες του κέντρου –και στις δύο παρατάξεις– δεν είχαν ουσιαστικά ακόμη εμπλακεί στη μάχη.

Β' Φάση: Επέλαση ελεφάντων - Ήτα του Δημητρίου

Ενώ η ιππομαχία εξελισσόταν με τρόπο αμφίροπο και είχε φθάσει σε κρίσιμο σημείο, ο Δημήτριος αποφάσισε να γύρει την πλάστιγγα της νίκης προς το μέρος του, χρησιμοποιώντας το «υπερόπλο» του: τους πολεμικούς ελέφαντες. Διέταξε λοιπόν να επελάσουν οι ελέφαντες, οι οποίοι ξεχύθηκαν προς την παράταξη του Πτολεμαίου, τραντάζοντας κάτω από τα πόδια τους το έδαφος. Το θέαμα ήταν πράγματι τρομακτικό, ικανό να κλονίσει το ηθικό κάθε στρατού και, προκαλώντας σύγχυση και πανικό, να τον τρέψει σε φυγή.

Ωστόσο, ο Πτολεμαίος δεν ήταν οποιοσδήποτε αντίπαλος. Εμπειρος καθώς ήταν, είχε προβλέψει την κίνηση αυτή και είχε προνοήσει, εφαρμόζοντας το κατάλληλο «αντίμετρο» απέναντι στους ελέφαντες του Δημητρίου. Αρχικά και λίγο πριν πλησιάσουν στο φράγμα των «χαράκων», βροχή από ακόντια και βέλη, που εκσφενδύνονταν οι καταπελτικές μηχανές, και χαλάζι από πέτρες, που έρχονταν οι σφενδονήτες, έπεσαν πάνω στους επιτιθέμενους ελέφαντες, που εξαγριώθηκαν και όρμησαν με ακόμη μεγαλύτερη δύναμη προς την εχθρική παράταξη. Όταν, όμως, έφθασαν στον φραγμό των «χαράκων», τα θηρία άρχισαν το ένα μετά το άλλο να σταματούν και να βγάζουν φοβερές κραυγές πόνου, καθώς τα μαλακά τους πέλαμα πληγώνονταν από τις σιδερένιες αιχμές των σανίδων. Οι ψιλοί του Πτολεμαίου, που είχαν παραταχθεί πίσω από τον φραγμό, δάσθηκαν να πλήτουν αλύπητα και πιο δυνατά

Ο Σέλευκος, κατ' ουσίαν εκδιωγμένος από τη σατραπεία του, είχε ένα παραπάνω λόγο να υποστηρίξει τη δημιουργία πολεμικού συνασπισμού εναντίον του Αντιγόνου, ώστε να τερθεί αποφασιστικό τέλος στα σχέδιά του. Κάκκηνη προτομή του Σελεύκου. Ρωμαϊκό αντίγραφο ελληνιστικού έργου (Νεάπολη, Εθνικό Μουσείο).

με τόξα και πέτρες τους ελεφαντηλάτες, σκοτώνοντας πολλούς από αυτούς. Οι περισσότεροι ελέφαντες, άλλοι ακυβερητοι και άλλοι εκτός ελέγχου από τον φοβερό πόνο, στράφηκαν προς διάφορες κατευθύνσεις, σκορπώντας παντού αναστάτωση και πανικό.

Με διαλυμένη την παράταξη των ελεφάντων, οι μαχόμενοι ιππείς του Δημητρίου θρέθηκαν ακάλυπτοι και εκτεθειμένοι στην επίθεση των λών και των ψιλών του Πτολεμαίου. Ο Δημήτριος μάτια προσπάθησε να συγκρατήσει τους ιππείς του, οι οποίοι είχαν ήδη χάσει το ηθικό τους και είχαν πανικοβληθεί. Μερικές ίαες είχαν ήδη τραπέι σε φυγή και ο Δημήτριος συγκέντρωσε γύρω του όσους ιππείς άντεχαν ακόμη και αποπειράθηκε να αναχαιτίσει τον αντίπαλο, μαχόμενος με ομηρικό σθένος. Τελικά, όμως, νικήθηκε και, συγκεντρώνοντας τους ιππείς του, υποχώρησε με σχετική τάξη προς την πόλη της Γάζας.

Οι απώλειες του Δημητρίου ήταν οδυνηρές. Περισσότεροι από 500 άνδρες φονεύθηκαν, οι πιο πολλοί από τους επιφανείς ιππείς του, «οι πλείστοι των φίλων», ανάμεσα τους ο Πεϊθών και ο Βιωητάς. Το αμυντικό δεξί κέρα, χωρίς να εμπλακεί σε μάχη με τους εχθρούς, ακολούθησε τους νικημένους ιππείς του αριστερού στην υποχώρησή του προς τη Γάζα. Οι βαριά οπλισμένοι πεζοί, πάνω από 8.000, αμέσως μετά τη φυγή του Δημητρίου, παραδόθηκαν.

Στη Γάζα έφθασαν και όσα λείψανα του στρατού του Δημητρίου διασώθηκαν. Κάποιοι στρατιώτες του προσπάθησαν να διασωθούν τις αποσκευές, αλλά δημιουργήθηκε χάος και αναταραχή, που εκμεταλλεύθηκαν οι στρατιώτες του Πτολεμαίου, οι οποίοι, βρισκόμενοι τις πύλες ανοικτές, εισχώρησαν και χωρίς μάχη κατέλαβαν την πόλη, συνέλαβαν τους περισσότερους άνδρες του Δημητρίου αιχμαλώτους και κυρίευσαν όλες τις αποσκευές των νικημένων στρατού του. Ο ίδιος ο Δημήτριος διέφυγε εσπευσμένα προς την πόλη Αζώτο. Από εκεί έστειλε πρεσβεία στον Πτολεμαίο, ζητώντας του να του επιτρέψει να θάψει τους νεκρούς του. Ο Πτολεμαίος, πράγματι, γενναιοφρόνως φερόμενος αποδέχθηκε το αίτημά του και μάλιστα του επέστρεψε όσους από τους επίλεκτους ιππείς του είχε αιχμαλωτίσει, καθώς και όλα τα προσωπικά αντικείμενα του Δημητρίου, διαμνυόντάς του πως ο πόλεμος διεξαγόταν εναντίον του Αντιγόνου, ο οποίος οικειοποιήθηκε τα εδάφη, που κατακτήθηκαν, τη στιγμή που ο πόλεμος κατά του Περδίκκα και του Ευμένου διεξαγόταν από κοινού. Στο ίδιο μήνυμα ο Πτολεμαίος, ακολουθώντας τον κώδικα στρατιωτικής φιλοφροσύνης της εποχής, αναγνωρίζει την ανδρεία του Δημητρίου και τον ευχαριστεί μάλι-

στα που του έδωσε την ευκαιρία να αποδείξει την εκτίμησή, που έτρεφε για τον αντίπαλό του («περί δόξης και αρχής πολεμήτων εστίν αυτοίς»). Διόδωρος Σικελιώτης, ΙΒ). Ο Δημήτριος ανταπάντησε στο ίδιο πνεύμα, βιάγοντας πως προσεύχεται οι θεοί να του δώσουν τη δυνατότητα «να μη χρωσταίε πολύ καιρό αυτή τη χάρη στον Πτολεμαίο, αλλά γρήγορα, με τα ίδια να τον ξεληρώσει»!

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Η μάχη στη Γάζα κρίθηκε από τη συμπλοκή των επιθετικών κεράτων των δύο αντιπάλων και τη διάλυση των ελεφάντων του Δημητρίου. Το κέντρο και οι αμυντικές πτέρυγες των δύο στρατών δεν είχαν κατ' ουσίαν κάποια εμπλοκή στην αναμέτρηση. Οι 500 νεκροί ιππείς αποδεικνύουν την πεποίθηση ότι επρόκειτο για μια σχετικά αναίμακτη μάχη, υπό την έννοια πως μόνο ένα μικρό τμήμα – το ιπικό – των δύο στρατών συγκρούστηκε και ότι τα πεζοπόρα θαρρές οπλισμένα τμήματα (οι φάλαγγες) δεν ενεπλάκησαν, γεγονός που εξηγεί και τις σχεδόν μηδαμινές απώλειές τους. Πράγματι, οι φαλαγγίτες του κέντρου, αμέσως μετά την υποχώρησή του Δημητρίου, παραδόθηκαν αμαχητί, χωρίς να προβάλλουν έστω κάποια στοιχειώδη αντίσταση, ώστε να γίνει η υποχώρηση με μεγαλύτερη τάξη, και ίσως ήταν και αυτός ένας λόγος της «επιείκειας» που έδειξε ο Πτολεμαίος, αφήνοντας πολλούς από αυτούς ελεύθερους. Από άποψη στρατιωτικής τακτικής, η μάχη της Γάζας είναι αναμφίβολα μεγάλο κατόρθωμα του Πτολεμαίου, δεδομένου ότι νίκησε τον αντίπαλό του, χρησιμοποιώντας μέρος μόνο του στρατού του και θέτοντας εκτός μάχης το μεγάλο πλεονέκτημα του αντιπάλου του, τους πολεμικές ελέφαντες.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Ο Δημήτριος, αφού έθαψε τους νεκρούς του, άφησε τον Ανδρόνικο να υπερασπιστεί την Τύρο και ο ίδιος κατέλυσε στην Τρίπολη, από όπου άρχισε να προετοιμάζει νέο στρατό από την Κιλικία και τη Συρία. Συγκέντρωσε νέους μισθοφόρους και προμηθεύτηκε όπλα και εφόδια. Ο Πτολεμαίος, μετά τη μάχη, με αναπερωμένο ηθικό και ανενόχλητος, προχώρησε και κατέλαβε τη Σιδώνα και την Τύρο, που επαναστάτησε κατά του φρούραρχου Ανδρόνικου. Στη συνέχεια, ο Πτολεμαίος, διπλωματικά φερόμενος,

Ο Πτολεμαίος του Λάγου αναδείχθηκε ως ο κύριος εκπρόσωπος της διασπαστικής τάξης, που προέβλεπε τη διάλυση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου, και ο βασικός αντίπαλος του Αντιγόνου. Στη μάχη της Γάζας πραγματοποίησε μια επίδειξη της στρατιωτικής πείρας και των στρατηγικών του αρετών, συντριβώντας τον στρατό του Δημητρίου. Προτομή του Πτολεμαίου. Ρωμαϊκό αντίγραφο ελληνιστικού έργου (Νεάπολη, Εθνικό Μουσείο).

«καθ' υπερβολήν επεικής και συγκυμνωτικός», τμήμα του φρουράρχου και τον έκανε «ένα των φίλων». Μετά την κατάληψη της Φοινίκης, ο Δημήτριος αποσύρθηκε στην Άνω Συρία, στα σύνορα με την Κιλικία. Σοβαρή συνέπεια της ήττας του Δημητρίου στη Γάζα και της κατάληψης της Συρίας από τον Πτολεμαίο ήταν ότι είχε ανοίξει ο δρόμος προς τη Βαβυλώνα. Ο Σέλευκος κατόρθωσε να επιστρέψει στη Βαβυλώνα και να νικήσει τα στρατεύματα του Αντιγόνου από τη Μηδία, τη Σουσιανή και την Περιοία. Η αποτελεσματική διαξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων στην Ασία από τον Πτολεμαίο έδωσαν στον Σέλευκο τη δυνατότητα να αρχίσει εκστρατεία στη Βαβυλώνα, όπου ο Αντίγονος είχε αφήσει μια μικρή φρουρά. Αφού εξήντισε τη φρουρά, ο Σέλευκος έγινε δεκτός στη Βαβυλώνα θριαμβευτικά από τις τοπικές αρχές και τον πληθυσμό.

Αν και ο Λυσίμαχος, ως σατράπης της Θράκης και της Ελλησποντιακής Φρυγίας, απεικονίζεται στα αργύρα του τετράδραχμα του «κερασφόρου» (στον τύπο του Αμμωνα) Μέγα Αλεξάνδρου, δεν υποστήριξε την ακεραιότητα της αυτοκρατορίας του, αλλά προχώρησε γρήγορα στον συνασπισμό του «τεσσάρων», εναντίον των μονοκρατορικών βλέψεων του Αντιγόνου. Αργύρο τετράδραχμο Λυσίμαχου, με την επιγραφή «ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ» (Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο).

Ο Δημήτριος, ωστόσο, δεν μπορούσε να «χωμφέει» την ήττα του στη Γάζα. Με αναδιργανωμένο τον στρατό του, κατόρθωσε να αφιρνείσει στη Μυσία της Άνω Συρίας τον στρατιγό του Πτολεμαίου Κίλλη, να τον νικήσει και να «ξεπλύνει» έτσι την ντροπή του από την ήττα της Γάζας. Μάλιστα, απελευθέρωσε τον στρατιγό, ανταποδίδοντας τη χάρη προς τον Πτολεμαίο. Ο Αντίγονος χάρηκε για τη νίκη του γιου του και έσπευσε αμέσως σε βοήθειά του, γιατί κατάλαβε πως ήταν αναπόφευκτη και θέμα χρόνου η επίθεση του Πτολεμαίου, που θριασκόταν ακόμη με τις δυνάμεις του στην Κοίλη Ασία. Ο Πτολεμαίος, μαθαίνοντας για την άφιξη του στρατού του Αντιγόνου, θεώρησε συνετό πως έπρεπε να υποχωρήσει προς την Αίγυπτο και να περιμένει εκεί τον αντίπαλο για αποφασιστική μάχη. Αποχωρώντας, κατέστρεψε όλες τις πόλεις που είχε καταλάβει, ανάμεσά τους τα οχυρά Ακη, Ιόππη, Σαμάρεια και Γάζα. Μετά από αυτά, ο Αντίγονος έγινε «ακινδύνως» και πάλι κύριος όλης της Συρίας και της Φοινίκης.

Οι διαπραγματεύσεις του Σελεύκου με τον Κάσσανδρο και τον Λυσίμαχο οδήγησαν στη συνολογήση συνθήκης ειρήνης, που αποδέχθηκε και ο Πτολεμαίος (311 π.Χ.) και η οποία, ωστόσο, ήταν περισσότερο μια ανακωχή. Η ειρήνη ήταν απογοητευτική για τον Αντίγονο. Αντί να αναγνωριστεί ως «αντιβασιλέας», του παραχωρήθηκε μόνο το δικαίωμα να ασκεί υψηλή εποπτεία στην Ασία. Ο Πτολεμαίος αναγνωρίστηκε κυρίαρχος της Αιγύπτου και των γειτονικών της εδαφών («της Αιγύπτου και των συνοριζουσών ταύτη πόλεων κατά την Λιθύνη και την Αραβίαν») και ο Λυσίμαχος της Θράκης. Η ειρήνη προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ότι οι αντίπαλοι θα σέβονταν την ελευθερία των Ελλήνων, αλλά στην πράξη δεν άλλαξε τίποτα ως προς την ουσία των πραγμάτων στην πολιτική κατάσταση της Ελλάδας. Ωστόσο, ο όρος της συνθήκης ότι ο Κάσσανδρος αναγνωριζόταν ως αρχηγός στην Ευρώπη μόνο ως την ενηλικίωση του μικρού Αλεξάνδρου, ήταν η θανατική καταδίκη του τελευταίου του οίκου των Αργεαδών: είχε ως συνέπεια να θανατωθεί λίγο αργότερα, και κόπτη διαταγή του Κάσσανδρου, τόσο ο ίδιος ο διάδοχος Αλέξανδρος όσο και η μητέρα του Ρωξάνη (310/9

π.Χ.). Έτσι, η δυναστεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου εξοντώθηκε, η βασιλεία, που ενοάρκωνε ακόμη την ιδέα της ενότητας του κράτους, καταλύθηκε και πλέον οι φιλόδοξοι Διάδοχοι, χωρίς κανένα φραγμό, ήταν έτοιμοι να πολεμήσουν για τη νομή της αυτοκρατορίας. Ορατό αποτέλεσμα της ειρήνης του 311 π.Χ. ήταν ότι τέθηκαν οι προϋποθέσεις για τη δημιουργία, στη θέση της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, πέντε μεγάλων ανεξάρτητων κρατών: α) το ασιατικό κράτος του Αντιγόνου, ελέγχοντας τη Μικρά Ασία και τη Συρία, από όπου διέρχονταν θασιές εμπορικές αρτηρίες του διεθνούς, τότε, εμπορίου, που αποτελούσε μικρό ομοίωμα του κράτους του Μεγάλου Αλεξάνδρου, β) το βασίλειο του Πτολεμαίου του Λάγου, που αποτελεότο από την Αίγυπτο, την Κυρηναϊκή, τη νότια Συρία και την Κύπρο, γ) το βασίλειο του Σελεύκου στη Βαβυλωνία και την ιρανική Ανωταλή, δ) το κράτος του Λυσίμαχου στη Θράκη και την Ελλησποντιακή Φρυγία και ε) το κράτος του Κάσσανδρου στη Μακεδονία. Η αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου αποτελούσε μια παρελθόν. ■

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- (1) J. G. Droysen, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ*, τ. II, εκδ. Εκυεφροντία, Αθήνα, 1993.
- (2) Διόδωρος Σικελιώτης, *ΙΣΤΟΡΙΑ*, Ιθ, εκδ. Γεωργιάδη, Αθήνα.
- (3) Πλούταρχος, *ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ*, εκδ. Κάκτος, Αθήνα.
- (4) Η.-J. Gehrke, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2000.
- (5) Δ. Ταμπουκίδη, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*, εκδ. Παπαδόπουλου, Αθήνα, 1989.
- (6) J. Boardman, J. Griffin, O. Murray, *Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1996.
- (7) Χ. Μπενέκτσου, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1991.
- (8) Ε. Μικρογιαννάκης, *ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ*, στο «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», τ. Δ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1973.
- (9) U. Wilcken, *ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ*, εκδ. Πατάζη, Αθήνα, 1976.
- (10) C. Mosse, A. Schnapp-Gourbeillon, *ΕΠΙΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ*, εκδ. Πατάζη, Αθήνα, 2004.
- (11) G.W. Botsford, C.A. Robinson, *ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ*, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1979.